

15
QVORVNDAM
VLCERVMP ESSI MORVM
HISTORIAM MEDELAMQVE

PRAESIDE

PETRO IMMANVELE HARTMANNO,

PHIL. ET MED. DOCT. PATHOLOG. THERAP. CHEM. ET MATER. MED. PROF.

PVBL. ORDIN. ACAD. CAESAR. NAT. CVR. ET ELECTOR. MOGVNT. ER-

FVRT. SCIENT. VTIL. ITEMQVE SOCIETAT. BEROLINENS. NATVR.

SCRVTATOR. ET DVCAL. TEVTON. HELMSTAD. SODALE, ORDINIS

MEDICI H. T. DECANO

D. DECEMBRIS MDCCLXXXVII.
DOCTORIS MEDICI DIGNITATEM

RITE CAPESSVRVS

PVBLICE DISCEPTABIT

AVCTOR

PAVLVS TOBIAS MÜLLER,

CALBENSIS MAGDEBVRGICVS.

TRAIECTI AD VIADRVN,
E TYPOGRAPHEO WINTERIANO.

UNIVERSITÄT
LEIPZIG

PHYSIKALISCHES INSTITUT

LEIPZIG

LEIPZIG

LEIPZIG

PROOEMIUM.

Quicumque aureum istud MARCI AVRELII SEVERINI opus, *de recondita abscessuum natura* inscriptum *), attente perlegit, ignorare omnino non potest, quanta ex istis saepe numero singulis, quae subiacent aut vicina tenent loca, partibus immineant ve-

A 2

xationes

*) Coram est elegantissima editio, Lugduni Batavorum anno c1715ccxxiv in 4. emissa.

xationes vlcerosaeque corruptiones. Interim, quantaequantae etiam hae sint, negari tamen nullo potest modo, medicatricem naturam in his depellendis haud raro supra spem expectationemque valere, si vel paucis, sed tempestiuis opportunisque, remediis salutaria ipsius molimina adiuuentur. Quot ego non huius generis exempla, dum in nosocomiis regiis Borussicis castrensibus efficacem faciebam medicinam, vidi; quot non in priuato exercitio deinde expertus sum! Date veniam, lectores, si aliquot eorum praesenti commentariolo breuiter recensuerro. Simplex erit, fateor, nec satis comtus stilius: sed nuda veritas simplicitatem amat. Valet.

Herni-

§. I.

Herniae exulceratae exemplum.

Anno d^o M^oCCCLXXXIV, die v. mensis Iunii, cum Cal-
 bensis vrbis poliatro, D. RITTERO, viro artis no-
 strae exercitio clarissimo. simul ego ad eiusdem vr-
 bis ciuem, C. S. pannorum conficiendorum magi-
 strum, opis ferendae causa, aduocabar. Multo ante
 iam hic ipse vir crurali finistri lateris hernia labora-
 uerat: quae, forte a nisu, ad eleuandum grauius
 pondus impenso, plurimum deterior facta, permo-
 uit aegrum, vt chirurgi cuiusdam curae se commit-
 teret. Hic autem, vt fit, in morbi diagnosi errans,
 venereumque bubonem hic subesse existimans, quae
 huic in suppurationem perducendo conuenire puta-
 bat, adhibuit, eaque inopportuna medicatione ma-
 lum hoc maxime exacerbauit. Aeger ergo, omnia
 in peius ruere sentiens; sibi que de funesto exitu me-
 tuens, clarissimi D. RITTERI meumque consilium
 in tam ancipiti suae valetudinis statu poposcit. Sub
 aduentu nostro aegrum deprehendimus ab omnibus
 viribus defectum atque exhaustum. Vniuersum ab-
 domen distento tumore turgescibat. In hernioso
 sacco latens ichor fluctuatione sui indicium dabat:
 vnde ego permotus auctor fui, vt idem saccus inci-
 deretur. Ergo eundem postero die, consentiente
 D. RITTERO, ipse incidi: ex quo protinus erupit
 in-

insignis copia aëris putridi, mephitin olentis, icho-
 ris sphacelosi, fecumque aluinarum induratarum.
 Integro sex dierum interuallo saniosus hic atque fe-
 culentus effluxus non penitus cessauit, et corruptio
 sphacelosa magnam intestinorum partem, quae sacco
 hernioso fuerat vicina, fere destructam nobis inda-
 gantibus obtulit. Nunc vero ante omnia primam
 potioemque curam eo direximus, vt haecenus ob-
 structa aluus denuo expediretur: cui scopo obtinendo
 dedimus solutionem salis mirabilis Glauberiani aquo-
 sam pedetentim adsumendam; quae etiam mox ex-
 spectationi satisfecit. Deinde in id maxime fuimus
 intenti, vt latius progredientem sphacelum intestino-
 rum efficaciter sifteremus. Quo consilio, qualibet
 semihora, adsumere iussimus aegrum scrupulum pul-
 ueris pyrii vulgaris, nobis hos ad vsus antisepticos
 iam pridem multiplici experientia probati atque com-
 mendati. Nec sefellit spem vile hoc et vbique fere
 parabile remedium, longe pretiosioris Chinchonae
 vice liberaliter functum. Licet enim foetidi ichoris
 extillatio ex inciso loco protinus non remitteret:
 sphaceli tamen progressio mox est intercepta, stil-
 lanre materia sensim in laudabile pus mutata. Ex-
 trinsicus vlceri partim syringae ope iniecti, partim
 linteolis madefactis imposui sequens apozema: Rec.
 radic. consolidae maioris, bardanae, aristolochiae
 rotundae, ana vnciam, myrrhae selectae semunciam;
 coque cum aquae communis libra vna ponder. medic.
 per quadrantem horae: colaturae vncias octo adde
 mellis rosarum vncias duas: misce. Praeter haec
 applicata est idonea deligatio, aegroque imperatus
 com-

commodus quietusque fitus, et tenuior victus. Sim-
plici hac medendi ratione effectum est, vt aeger sen-
sim amissas recuperaret vires, et, sine vllis nouis gra-
uioribus symptomatibus superuenientibus, coiret
depuratum nunc vlcus, die scilicet X. mensis Iulii,
nondum quinque hebdomadibus a nostro accessu pe-
nitus elapsis. Quid? quod ex eo tempore optime
valet hic vir, et sine vllis sanitatis incommodis in
conficiendis pannis expedite versatur.

§. II.

Epicrifs.

Atque hoc ex exemplo haud difficulter con-
stare poterit, in quanta vitae pericula coniici possit
aeger, si in herniae cruralis atque bubonis accurata
diagnosi committatur error. Equidem non inficia-
mur, haud parum attentionis atque exquisitae co-
gnitionis anatomicae hic requiri, nisi falli velis. Idem
quoque factus est dexterrimus apud Ilmenauenses
chirurgus, IOANNES GOTTLOB BERNSTEIN a):
optimo quoque consilio idoneas exposite recensens
notas, quibus vterque morbus inuicem exacte di-
gnosci potest. Haud adeo dissimile exemplum, quod
idem error obtulerat, vidit olim optimus PRAESES
noster, et singulari commentatione descripsit b).
Erunt forte, quibus mirum videbitur, quod in adeo
difficili atque periculoso morbo virtuti pulueris pyrii
antisepticae tantum confiderim. Probe omnino
nouim,

a) In *Practischem Handbuch für Wundärzte*; I. Th. pag. 620. seq.
b) In *dissert. de ulcere inguinis sinistri ileique intestini sanato*, hic anno
1815 cccxv. edita.

noui, quidquid huic remedio inest efficacitatis, id omne foli nitro et sulphuri tribui oportere; quod utrumque nuperrimorum quoque medicorum experimentis inter ea, quae sepsi sunt contraria, locum occupavit. Praeter haec vero frequens etiam in castris militaribus mihi oblata est occasio obseruandi, quanta in tollendis sistendisque gangraenae sphacelique progressibus internus praestet pulueris pyrii vsus. Clysteribus, quorum alioquin praestantissimus esse solet vsus, in praesenti aegrotto opus non fuit: quoniam aluus, quandocumque in officio suo paullulum retardaretur, paruae salis mirabilis Glauberiani portioni facile obtemperabat.

§. III.

Aliud eiusdem generis exemplum.

Accedo nunc ad enarrandum aliud haud diffimilis fere indolis exemplum. Eodem, quem supra dixi, anno, die Martii tertio, accersitus sum ad viduam quandam, tres supra quadraginta annos natam, Wischnitii, in principatu Cothaniensi, incolam: quae diris vexabatur doloribus colicis, frequenti vomitu stipatis. Quantum inquirendo, quae praecesserant, cognoscere potui, originem causamque huius mali deprehendere mihi visus sum in intestinalibus vermibus; quorum praesentiam quoque postea casus detexit. Praeter clysteres igitur emollientes et antispasmodicos sequentium quoque puluerum anthelminticorum, singulis ternis horis per diem cum aqua adsumendorum, praescripsi vsus. Recipe nimirum pulueris rhei optimi et florum tanaceti ana
scru-

scrupulum vnum: misce, puluisque diuidatur in duodecim partes aequales. Post biduum hoc sub vsu dicta symptomata prorsus remiserunt. Verum enim vero haud ita multo post ex improviso febris incidit, pulsu arteriarum celeri, frequenti, pleno, duroque stipata: quacum etiam priora ista mala, colici nimirum dolores vehementesque vomitiones, recruduerunt: licet protinus vena secta sufficientem sanguinis copiam emitterem, salisque Glauberiani vsu aluum expedirem. Sed latebat anguis in herba: cuius praesentiam ne hariolando quidem nosse potuissem. Ex intempestiuo enim pudore aegra reticuerat acrem quandam dolorem, a tumore quodam, in inguinali dextri lateris regione suborto, excitatum, neque tunc forte silentium rupisset, nisi a cruciatus acerbitate esset coacta. Cum ergo in vexatum locum inquirerem, haud adeo magnum illic eminere deprehendi tumorem. Ceterum vniuersum abdomen, tympani instar, erat tensum et tumidum: vnde etiam frequentes, qui contingebant, vomitus, cum pulsu celeri atque paruo coniuncti, maximas molestias aegrotae intulerunt. Ipsi tumido loco imponi iussi cataplasmata, ex mica panis, aqua, vt dici solet, vegetominerali GOVLARDI intrita: a quibus, dum vix duodecim praeterierant horae, sua sponte apertus est tumor. Incisione dilatare conabar nimis angustum vlcis ostium, vt saltem ad fundum ipsius pertingere possem: sed eo vsque non pertigi. Inter haec ex aperto et inciso loco effluxit incredibilis coluuei ichorosae atque stercorariae copia: quam facile tribus mensuris consuetis aequipararem. Subse-

B

cuto

cuto die prodiit eodem ex ostio lumbricus, calami scriptorii crassitiem habens, et supra spithamam longus. Alter eiusdem generis atque magnitudinis aliquot diebus post, vix tolerabiles inter intestinorum cruciatus, vna cum nouo ichoris fecumque aluinarum effluxu, per eandem viam foras est datus. Atque hic ichoris stercorisque ex vlcere prouentus, mox stillicidii, mox profluuii instar, toto sex hebdomadam interuallo constans fuit. Ego per omne id temporis, vt callosos sinus auerterem, saepe numero repetitis incisionibus dilataui vlcus, et sequens decoctum antisepticum atque balsamicum partim iniectionibus, partim puluillis, qui superimponerentur, humectandis, adhibui. Formula fuit sequens: Recipe radicis consolidae maioris, ligni santali rubri, corticis Peruuiani, myrrhae selectae ana semunciam; coque cum aquae communis vnciiis quatuordecim aut sedecim: colaturae vnciiis octo adde mellis rosarum vncias duas; misce. Interne vero partim alternis diebus vesperi praescripti aegrotae scrupulum aut semidrachmam pulueris rhei; partim in singulos dies sequens elixirium, ex extracti myrrhae aquosi duabus drachmis, in aqua menthae crispae totidem vnciiis solutis constans: cuius sexaginta guttulas quinque sexiesue per diem cum aqua adsumere aegra est iussa. Atque ita demum factum est, vt, cum aegrotata horum remediorum vsum quinque per menses protraxisset, vlcus optimam induceret cicatricem, valetudinisque firmitas restitueretur.

§. IV.

§. IV.
Epicrisis.

Camphorae cum mercurio dulci et leni remedio laxante coniunctionem plurimum vi anthelmintica valere, frequenti experientia luculenter didiceram: vnde etiam eiusdem medicamenti vsum hac in femina, quae mihi multis ex argumentis de colluue verminosa, in intestinis nidulante, erat suspecta, admisi. Fidei tamen meae est, haud dissimulare, nunquam hoc ipsum remedium aegrotae hoc in statu esse datum, si maturius de latente ista hernia certior essem factus; quam ideo ne suspicabar quidem, quoniam vel inter ipsas frequentes illas vomitiones aluus non adeo pertinaciter, vt in herniis incarceratis solet, erat obstipata, et ipsis clysteribus emollientibus haud difficulter obtemperabat. Detecto quoque deinde malo paruus ille in inguinali parte tumor, qui a me obseruabatur, me in eam induxit sententiam: lateralem quandam intestini ilei partem, nec totum eiusdem tubum, hic inter annuli abdominalis angustias esse coërcitam atque inclusam; forte etiam omenti portionem coniunctim illuc esse prolapsam. Maxima illa colluuei ex vlcere, cum aperiretur, effluentis copia fontem habuisse videtur partim in suppuratis intestini omentique locis, partim, et quidem potissimum, ex liquida illa materie alimentaria, ex nimio potulentorum vsu, ad quem coniuncta febris aegram incitabat, confusa, et ad intestini exulcerati osculum adfluente. Sensim vero coeunte post mundationem vlcere coërcitus quoque est hic effluxus, locusque vexatus optimam concepit cicatricem.

B 2

§. V.

§. V.

Graue parotidis maxillaeque vlcus.

Succedat nunc aliud vlcis aequae grauis, ac diuturni, exemplum, ex pessima malignarum variolarum metastasi origines suas deducens. Infantulus quadriennis Septembri mense anni 1610 cclxxxvi variolis satis mali moris adfligebatur: quarum curam in se suscepit chirurgus quidam. A quo quatenam data sint infanti medicamenta, ego quidem ignoro: hoc autem ex parentibus rescivi, toto, quo variolae durarunt, tempore plures aegro propinatos esse pulueres camphoratos, omissis ceteroquin, cum ab initio morbi, tum et postea omnibus leniter aluum laxantibus. Inter haec in exsiccationis variolosaef stadio contigit, vt infans frequentibus epilepticis insultibus corripere, superueniente simul mox insigni glandularum dextri lateris saliuarium tumore. Sed haec omnia flocci pendens chirurgus, neque nunc internis remediis quidquam molitus, solumque sollicitos parentes consolatus hac spe, fore, vt tumores isti dispellerentur, in sola emplastri diachylon simplicis impositione adqueuit. Inde factum est, vt nascens iam vlcus profundius serperet, parotis dextrae et vtraque maxillaris glandula firmiter induraretur, congestusque ichor ad dentem caninum dextrum maxillae inferioris exitum sibi pararet, mox sub puris, mox sub saniei forma, exstillans. Ceterum praetumore et duritie dictarum partium vel mediocris oris apertio adeo infanti erat negata, vt solis fluidioribus cibis vesci posset. His in angustiis in confilium

lium simul est vocatus haud incelebris legionis cuiusdam equestris chirurgus. Hic, dentalem fistulam hic subesse ratus, extrahendi dentis canini consilium dedit, largissime promittens: tunc etiam duros istos glandularum tumores haud difficulter dispulsum iri. Verum enim vero quomodo euellas puero caninum dentem, cuius os ne tres quidem lineas patebat, nae! ego profecto non intelligo. Quae cum adhuc disceptarentur, me quoque parentes die X. Aprilis anni praesentis in consilium vocarunt. His ergo, quae ante erant acta, et quae iam paullo ante enarraui, studiose exquisitis atque pensatis, facile intellexi, nequam hic simplicis fistulae dentalis praesentiam admitti posse, adeoque dentis praedicti euulsionem, si etiam fieri posset, non modo inopportunam fore, sed quoque maxime noxiam; omnia, quaecumque aderant, mala soli metastasi variolosae deberi: cum quod ineunte isto morbo primae viae a collecta saburra non essent purgatae; tum quod nimio camphoratorum abusu nimis intempestiue vitales vires adeo essent incitatae, ut tandem in morbi progressu defecerint, decumbente inter haec ad exteriora loca materie variolosa. Hinc graues isti parotidum vicinarumque glandularum tumores. Nunc in me solum omnis medelae, tanto malo proponendae, cura deuoluebatur. In ancipiti prognosi me haerere oportuisse, quis non perspicit. Puer miserimus iam erat in eum perductus statum, ut viribus fractis, pulsu artiarum celeri, paruo, debilique, parumque haetenus nutritus, vix ossibus haereret. Quasnam hic medendi instituerem indicationes, quanam iisdem

respondentia seligerem medicamenta, diu dubius fui sollicitusque. Nec constabat satis, vtrum dorum istorum tumorum resolutio adhuc expectari possit, an emollientium potissimum remediorum applicatione suppuratio sit adiuuanda? Cariem subiacentia ossa esse adgressam, saepe emanans ex ulcere dentali male olens subnigricansque ichor veri simile reddebat. Statui igitur, interna resolutentia medicamenta iungere externis, tam ad emolliendum, quam ad resoluendum et discutiendum idoneis. Praescripsi ergo primo sequentem potionem: Recipe pulueris radice rubiae tinctorum semunciam, cum aquae communis mensura dimidia coque parum; colati liquoris vncias quatuordecim adde syrapi de cichoreo cum rhabarbaro vncias duas: misce. Huius potionis cochlear consuetum quolibet bihorio aegroto est datum. Ordinario potui inseruit radix graminis, sufficienti aqua decocta et colata. Extrinsecus vexata loca bis terue per diem leniter inungebantur limento, ex aequalibus olei verbasci cocti et spiritus falis ammoniaci vinosi partibus composito; superimpositis deinde linteolis complicatis atque compressis, sequenti liquore madefactis. Recipe aquae communis mensuram dimidiam, spiritus falis ammoniaci vinosi vnciam; misce. Inter haec singulis hebdomadibus semel dato rheo alius blande est laxata. Hac medendi methodo, intra duarum hebdomadam spatium, parum quidem mutationis hoc in malo obseruari potuit: maxillarium tamen glandularum tumores penitus conciderunt, neque postea vquam recruduerunt. In dura vero et tumente parotide

tide status idem permanfit. Qua de caufa confultius agere mihi vifus fum, fi efficacius remedium refoluens aegrotto exhiberem. Eo confilio datus eft puerulo mane vefperique puluis, ex facchari albi femifcrupulo, et calomel. atque fulphuris antimonii aurati tertiae praecipitationis, ana femigrano mixtus. Ipsi autem parotidi vicinisque locis impositum eft fequens emplaftum: Recipe emplaftri de ranis cum mercurio *Vigonis*, diachylon cum gummatibus, de cicuta, afae foetidae, ana femunciam; misce. Super idem imponi iuffi cataplasmata fequentis formulae: Recipe herbae cicutae felibram, florum sambuci manipulos tres, farinae feminis lini vncias duas; concifa fiant species pro cataplasmate. Horum remediorum vfui inhaefi per sex integras hebdomades, fine vlla adhuc fpe felicis exitus adfulgente. Proinde, quid forte fit valiturum tam rebelli in morbo phellandrii femen, in inferiori Saxonia, quam dici potest, celebrius, experiri conftitui. Dedi igitur eisdem contufi fcrupulum, mane vefperique quotidie adfumendum: intermiffo tunc dicti antea pulueris vfui. His remediis vfus fum vsque ad finem mennis Iulii praefentis anni. Verum enim vero cum intermitteri, aut faltem imminui, exftillationem faniei ex vlcere isto ad dentem aperto non obferuarem, redii denuo ad vfum antea exhibitum pulueris Plummeriani, interpofuique per diem fingulis ternis horis laudani liquidi Sydenhamiani femidrachmam, aquae cinnamomi non vinofae vncia dilutam. Quaelibet dofis fuit viginti guttularum. Tum haud ita multo poft nonnihil moderato ichoris ad dentem profluuio,

in-

insigniter intumuit tota dextra faciei regio, et vix elapsis tribus diebus extrinsecus sua sponte apertum est vlcus; ex quo incredibilis corruptae foetidaeque saniei copia est effusa. Osculo vlceris dein, quoad eius his in locis fieri poterat, per incisionem dilatato, amplissima apparuit ad os zygomaticum et os maxillare inferius caries. Dedi nunc aegrotto ter quaterue per diem cochlear vini chinati, ex tenuiori vino Franconico, cum cortice Peruuiano frigide agitato, parati. Ad aperta vero loca vlcerosa partim per iniectionem, partim ope linteorum carptorum, admoui liquorem balsamicum, ex saturati decocti radice aristolochiae rotundae aquosi vnciis sex, et extracti myrrhae aquosi semuncia constantem. Vix dum octo praeterierant dies, cum zygomaticum os salutari exfoliatione cariem exueret: paucis diebus post vero tota ea ossis maxillaris inferioris portio, quae articulationi et denti canino interiacet, a reliquo osse secessit, et per aperturam vlceris est extracta: quam etiam nunc adseruo. Satis distincte in fragmento hoc conspici possunt vtraque apophysis, coronoidea et condyloidea, et foramen maxillare posterius. Ab eo temporis momento magna quidem oriebatur faciei deformitas, orisque mouendi difficultas. Sed, ecce! dum inter haec, continuata eadem medendi methodo, totum vlcus quotidie purius laudabiliusque pus concipit, sensim quoque succreuit tota, quae perdita erat, huius ossis portio; rediitque maxillae naturalis, et ad loquendum, et ad manducandum, motus, parumque nunc, ex quo, exeunte mense huius anni Octobri, perfecte coaluit vlce-

viceris osculum, pristinae deformitatis restat. Ipse puer cum restauratis viribus optime iam valet.

§. VI.

Epicrisis.

Erunt profecto, quibus fabulam scripsisse videbor. Sed superstes aeger, et in ipso restituta maxillae pars collata cum fragmento, quod adseruo, absolutam dictis meis facere possunt fidem. Rectissime ergo iam pridem sapienterque monuit HIPPOCRATES: eum, qui vlcera nosse volet, qualem quaeque exitum habitura sint, hominum, imprimis naturas animaduvertere oportere; quatenam ad vlcera melius, quatenam etiam deterius adfectae sunt. Nostro enim in exemplo multa occurrunt, quae subtilioris sunt quaestionis. Verbi causa: quomodo destructa hic est arteria alveolaris sine manifesta haemorrhagia? quomodo et haec, et perdita ossea pars, et nouae musculorum adhaesiones sunt restitutae? Haec profecto non arti medicae debentur, sed soli, quam deus animalium corporibus ex sapientissima prouidentia indidit, aeterni, motrici, effectrici atque medicatrici naturae. Exinde etiam liquet non semper verum esse antiquissimum illud effatum, quod vulgo HIPPOCRATI tribuitur, adfirmans: quod quaecunque medicamenta non sanant, ea ferrum sanat; quae non ferrum, ea ignis sanat; quae ignis non tollit, ea insanabilia sunt habenda. Ex his enim plura sanat natura.

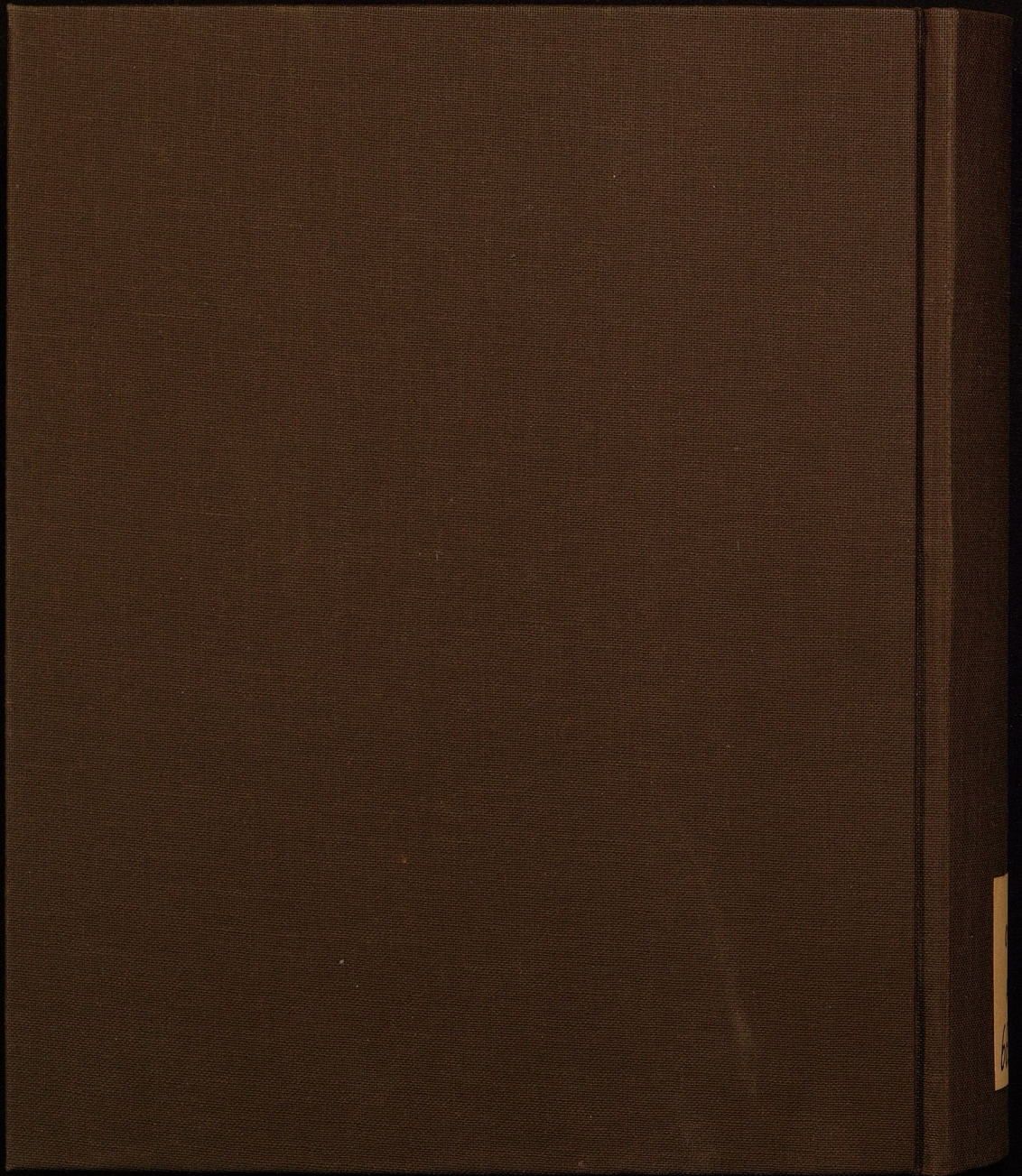

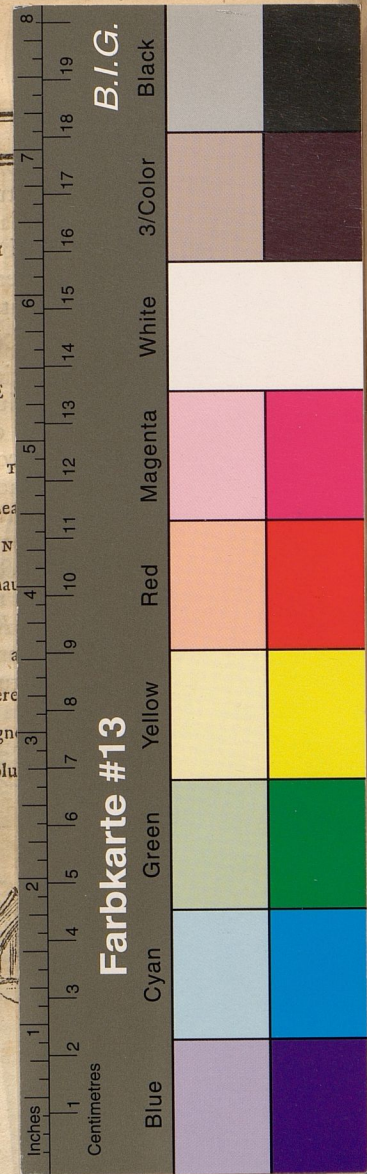
01 A 6631 ✓

ULB Halle
004 931 246

3

15
QVORVNDAM
VLCERVMP ESSIIMORVM
HISTORIAM MEDELAMQVE

PRAESIDE

PETRO IMMANVELE HARTMANNO,

PHIL. ET MED. DOCT. PATHOLOG. THERAP. CHEM. ET MATER. MED. PROF.

PVBL. ORDIN. ACAD. CAESAR. NAT. CVR. ET ELECTOR. MOGVNT. ER-

FVRT. SCIENT. VILL. ITEMQVE SOCIETAT. BEROLINENS. NATVR.

SCRVTATOR. ET DVICAL. TEVTON. HELMSTAD. SODALE, ORDINIS

MEDICI H. T. DECANO

D. DECEMBRIS MDCCLXXXVII.

DOCTORIS MEDICI DIGNITATEM

RITE CAPESSVRVS

PVBLICE DISCEPTABIT

AVCTOR

PAVLVS TOBIAS MÜLLER,

CALBENSIS MAGDEBVRGICVS.

TRAIECTI AD VIADRVN,
E TYPOGRAPHEO WINTERIANO.

